

I.L. Caragiale

MOMENTE ȘI SCHIȚE

CUPRINS

<i>Cronologie</i>	5	D-l Goe...	137
<i>Lache și Mache</i>	7	La Moși...	146
<i>Un pedagog de școală nouă</i>	13	Tren de plăcere	153
<i>Poveste de contrabandă</i>	31	Ultima oră!...	166
<i>Telegrame</i>	39	Boris Sarafoff!...	175
<i>Proces-verbal</i>	50	Bacalaureat	190
<i>Accelerat no. 17</i>	57	Petițjune...	197
<i>Urgent</i>	65	Mici economii...	206
<i>High-life</i>	73	Inspecțiune	214
<i>Mitică</i>	81	Triumful talentului... .	229
<i>Amici</i>	89	Bùbico...	238
<i>Five o'clock</i>	98	„Românii verzi“	248
<i>Atmosferă încărcată</i> ..	106	Căldură mare	256
<i>Tempora</i>	114	Lanțul slăbiciunilor ..	263
<i>1 Aprile</i>	121	La Peleș	270
<i>La Paști</i>	128	Vizită...	274
		Țal!...	282
		Repausul dominical ...	294

Respect pentru oameni și cărți

1884 – Citește, la „Junimea“, *O scrisoare pierdută*. În noiembrie, are loc premiera piesei la Teatrul Național, cu mare succes; vor urma alte 11 reprezentații consecutive.

1885 – La 12 martie se naște primul său fiu, Mateiu, dintr-o legătură neoficializată cu Maria Constantinescu. În mai, are loc premiera comediei *D'ale carnavalului* (publicată peste o lună în *Convorbiri literare*).

1886 – Profesor la Liceul „Sf. Gheorghe“ din București.

1888 – Este numit, prin decret regal, Director general al teatrelor, post incomod, din care primește numeroase critici.

1889 – Se căsătorește cu Alexandrina Burelly, fiica arhitectului Gaetano Burelly. Își prezintă demisia din funcția de director general al teatrelor. Este tipărit volumul *Teatru*, având ca prefață studiul maiorescian *Comediile d-lui Caragiale*. Apare în *Convorbiri literare* nuvela *Ofițele de Paști*.

1890 – La Teatrul Național are loc premiera dramei *Năpasta*, publicată în același an în *Convorbiri literare*.

1892 – Sustine la Ateneul Român conferința *Caște și gâște literare* – împotriva „Junimii“. Relația cu Maiorescu se rupe, iar colaborarea la *Convorbiri literare* ia sfârșit.

1893 – Înființează și conduce revista umoristică *Moful român*. Se naște Luca Ion Caragiale, al doilea fiu al scriitorului.

1894 – Scoate, împreună cu I. Slavici și G. Coșbuc, revista *Vatra*. Se naște Ecaterina I. Caragiale (Tușchi), fiica scriitorului.

1901 – Este editat volumul de proză scurtă *Momente*, la apariția căruia s-a popularizat și fericita definiție a lui G. Ranetti: „nu *Momente*, ci *Monumente*“.

1905 – Se stabilește definitiv la Berlin.

1908 – Apare prima ediție de *Opere complete*. Se înscrie în Partidul Conservator Democrat, condus de Take Ionescu și participă la turnee de propagandă.

1909 – Reîncepe colaborarea la *Universul*, cu povestiri, schițe și scrisori.

1912 – La 22 iunie, Ion Luca Caragiale moare subit, probabil după o criză cardiacă, în locuința sa din Berlin. Este înmormântat într-un cimitir protestant din Schöneberg-Berlin. Ulterior, rămășițele sale pământești vor fi reînhumate în cimitirul Bellu din București.

LACHE ȘI MACHE

Nuvelă

Multe și mărunte s-au vorbit despre inseparabilită Orest și Pilad din Antichitate, însă, cu drept cuvânt, vremurile de acum se vor mândri cu povestirea istoriei lui Lache și Mache, căci în adevăr acești doi oameni nu pot avea decât una și aceeași istorie: ei vor da exemplu veacurilor viitoare despre puterea prieteșugului.

Cine a cunoscut pe unul a cunoscut și pe celăllalt, fiindcă amândoi mai aproape trăiesc, mai aproape dorm, decât chiar frații cei lipiți din Siam.

Cine zice Lache zice Mache și viceversa. Cel dintâi s-a născut la Severin tot în ziua și ceasul în care a văzut cel de-al doilea lumina la Dorohoi: pe amândoi i-a tras ața la București, pentru a îmbrățișa cariera de copist.

Dacă la vreo răspântie vezi arătându-se mutra unuia, aşteaptă puțin și vei vedea și pe celăllalt,

care, întârziind pentru cine știe ce, își grăbește pasul ca să-și ajungă jumătatea; în adevăr jumătate, căci Lache și Mache nu sunt decât unul și aceeași în două fețe, doime de o ființă și nedespărțită.

Viața lor seamănă foarte mult cu un sistem solar dublu, în care fiecare joacă pe rând rolul centrului, pe când celălalt i se rotește împrejur. Când buzunarul lui Lache înfățișează o greutate oarecare, dânsul este soarele sistemului, iar Mache planeta respectivă. A doua zi însă vedem că Mache strălucește cu jiletca palpitândă, iar Lache gravitează în spațiu, urmându-l foarte ascultător.

Amândoi fumează, însă niciunul nu are tabăcăhere, și de aceea nici nu cumpără tutun, fiindcă s-ar usca în buzunar. Astfel, când Mache se întâmplă să-ți ceară o țigară, trebuie să-i dai două, sau dacă nu, dânsul face o țigară venerabilă de senator, și după ce-ți mai ia și câteva foițe de hârtie, merge să-mpartă prada cu celălalt.

Dacă vreun cunoscut voiește să cinstească cu o cafea pe Lache, acesta refuză cinstea în favoarea lui Mache, și astfel cunoscutul e silit să-i cinstească pe amândoi.

La teatru merg câteodată amândoi la galerie cu un singur franc: unul plătește, iar celălalt intră pe mofturi cu contramarca aceluiasi bilet.

Biliard nu joacă niciodată, fiindcă în orice caz tot o jumătate din ei ar trebui să păgubească – ar fi absurd ca și când ar conspira tatăl împotriva fiului, ori Sfântul Duh împotriva Tatălui. Când au poftă de joc, unul ia la carambolaj pe vreun ageamiu vădit, și cât ține partida, cel ce nu joacă stă împrejurul biliardului, făcând toate chipurile că să demoralizeze pe adversarul jumătății sale.

Pentru că-și plătesc cinstit datoriiile, când și le pot plăti, Lache și Mache se bucură de oarecare credit la cafeneaua unde beau regulat, mai de multe ori nu cu banii lor, cafea după masă. De aceea și chelnerul îi trece pe o singură foaie a catastifului, la una și aceeași partidă. Când datoria a atins o cifră prea mare, trecând spre exemplu peste doi lei, atunci cel care intră întâi pe ușa cafenelii – acela fiind deocamdată soarele sistemului – plătește socoteala.

Lache și Mache sunt tineri cu carte; ei știu de toate câte nimic, aşa sunt adevărății enciclopediști. Lache este înalt la închipuire, Mache e adânc. Așa dânsii iau parte cu mult succes la toate discuțiile ce se ivesc la cafeneaua lor obișnuită: poezie, viitorul industriei, neajunsurile sistemei constituționale, progresele electricității, microbii, Wagner, Darwin, Panama, *Julie la Belle*, spiritualism, fachirism, *l'Exilée*.

Respect pentru oameni și cărți

În cea dintâi săptămână după luarea lefii, principiile lor se întemeiază: pe recunoașterea ordinii și scopului providențial în mersul omenirii; pe adevărul că omul nu este numai o vită, care trăiește pentru a mâncă și a bea, ci un agent dumnezeiesc, însărcinat cu o misie înaltă în complexul universului; pe necesitatea guvernului aflător la putere; în fine, pe temeiuri pur conservatoare.

Deodată însă cu ieșirea celor din urmă gologani din jiletcile lor, Lache și Mache părăsesc aceste principii „uzate” și „false”; atunci lumea și omenirea sunt numai o confuzie fără plan nici ordine; guvernele toate sunt rele, dar cel mai rău e cel de față; omul este un joc nenorocit al oarbei întâmplări, o victimă a societății – principii aproape anarchiste – totul se stinge într-un mormânt! – amar scepticism!

„Mănâncă și bea, Lache ori Mache! că cu atâtă ai să te alegi!” își zic ei adânc blazați.

Din nenorocire, ei își dăruiesc aşa moderne povețe tocmai după o săptămână de la luarea lefii.

Și cine și-ar închipui că această inestricabilă armonie a lor era cât pe ce să se strice odată. Lache era înamorat și își făcea curtea în mahalaua depărtată

a slăbiciunii sale, însotit de Mache. Persoana – din greșeală, desigur – începu să palpiteze pentru acesta.

Imprudenta, la biletul anonim al unuia, răspunse celuilalt: *D-sale d-lui Mache, funcționar*. Adresantului îi fu peste puțină să disimuleze, față cu nefericitul prieten, aerul de satisfacție pe care-l dă omului orice triumf de care el nu era sigur. Figura adresantului era radioasă, a lui Lache lugubră: pentru întâia oară de când se cunoșteau, cele două chipuri avură două deosebite feluri de expresie – și ce deosebire fatală!

De aci, urmă grozavul fenomen al rupturii prieteșugului lor. În acea zi, vremea s-a stricat, cerul s-a turburat, și cu trăsnete înfricoșate a căzut ploaie și piatră cât oul de gâscă asupra Bucureștilor, după care s-a arătat pe cer și o cometă cu coada zbârlită, spre marea indignare a astronomilor români, care uitaseră s-o treacă la calendarul anului.

În seara acelei zile nefaste, Lache, bând trist și zdrobit cafeaua, a fost întrebat cu mult interes de toți mușterii și chelnerii din cafenea, că ce s-a făcut Mache. El răspundea cu adâncă amărăciune și cu glasul înecat:

„De unde pot pentru ca să știu eu?... Nu știu!” Pentru a o sută oară era să i se adreseze aceeași întrebare, la care probabil el ar fi răspuns cu

Respect pentru oameni și cărți

aceleași amare cuvinte, când Mache, plouat ca un cotoi aventurier, intră în cafenea: nu se văzuseră de douăzeci și trei de ceasuri și trei sferturi! Aceea ce se petrecu în momentul acela între ei nu se poate scrie cu niciun fel de condei. Amândoi cu lacrimi în ochi se repeziră în brațe unul la altul cum se repede fierul la magnet:

– Lache!

– Mache!

Atunci, cerul se-nsenină de tot, trăsnetele și grindina se depărta, iar steaua cu coadă pieri de pe cer spre marea mulțumire a astronomilor români, care se mângâiară, că, dacă uitaseră a o prevesti la călendarul anului, nu fusese cel puțin decât o cometă neserioasă.

Claponul, 1877–1878;

reluată în *Mofțul român*, 1893, 3 februarie

UN PEDAGOG DE ȘCOALĂ NOUĂ

D. Mariu Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut, și-a început cariera printr-o memorabilă conferință didactică.

Vom da aci mai la vale conferința în rezumat, apoi câteva note, luate, după natură, despre activitatea în *praxă* a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că d-sa, totdeauna înainte de *e* și *i*, pronunță pe:

n ca gn franțuzesc,

t ca k,

d ca gh,

g caj,

c ca ş.

Aceasta pentru ușurarea citatelor din vorbirea d-sale pe care voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunțarea lor originală. Cititorul va suplini părțile din cale afară originale, pe care ne-a fost prea greu să le transcriem exact, ca de ex.: *gn* și *g̃*.

1. CONFERINȚĂ

„Onorat aughitoriu,

Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămakica în jenare și apoi numai doară ghespre metoda intuikivă și ghespre răspunsurile neapărake, netăsitake ghe lojica lui, amăsurat inkelijinții școlerului!”

Așa începe d. conferențiar. Cui nu a asistat la conferința aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările și presupune și răspunsurile. Așa că urmarea, deși s-ar părea o conversație între pedagog și școlar, este însuși corpul conferinței. Iată rezultatul acestei superioare opere didactice.

Urmează conferențiarul.

PEDAGOGUL: No! ce-i grămakica?

ȘCOLERUL: Grămakica iaște...

PEDAGOGUL: No că-z ce iaște? că-z doar nu iaște vun lucru mare.

ȘCOLERUL numai apoi se reculeje și răspunghe: Grămakica iaște o știință ghespre cum lucră limba și lejile mai apoi la care se supune aceea lucrare, ghin toake punturile ghe veghere.

PEDAGOGUL: Bravo, mă! prostovane! (îi zic așe doară nu spre admonițiune, ci spre înghemn și încurajare). No, acuma, spune-ne tu numai cum se împart substankivele?

Școlerul, la întrebarea aceasta a mea doară, musai să răspunză, nețăsare, amăsurat priceperii și rățiunii sale:

ȘCOLERUL: În substankive care se văd și substankive care nu se văd – reșpeckive concreke și abstracke!

PEDAGOGUL: Apoi mergem mai gheparte pe ogorul pedagojic și punem cheskiunea doar:

Ati auzit voi, copii, ghespre jän? Ce iaște jänul?

ȘCOLERUL răspunghe: Jänule cumu-ilucru: masculin, femenin și ekerojen au neutru, reșpeckive ghe bărbat, ghe femeie și ghe ce nu-i nici bărbat, nici femeie.

PEDAGOGUL: Exemple doară...

ȘCOLERUL apoi musai se exprime astfel:

Calul îi substankiv masculin; iel se schimbă în iapă, și-apoi ghevine femenin.

PEDAGOGUL: No! dar neutru?

ȘCOLERUL (inoțent cumu-i, el nu poake da exemplu aghecvat; eu, pedagogul, atuncia-s gata să-i dau ilustraționea keoriei)...

PEDAGOGUL: Neutru! Neutru mai apoi, dacă-i calul masculin și iapa femenină, neutru-i catârul, carele nu-i nici cal, nici iapă, nici măgar, nici cal: e catâr, aghică corșitură, ghe îmbele jenuri, și mai gheparke pentru aceea se consultă zoologhia,